

Vinicije B. Lupis

Institut društvenih znanosti
Ivo Pilar,
Područni centar Dubrovnik

Institute of Social Sciences
Ivo Pilar,
Regional Centre Dubrovnik

Od Kaštela 11,
Dubrovnik, Hrvatska

vinicije.lupis@pilar.hr
orcid.org/0000-0001-8516-9312

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

UDK / UDC:
741 Crijević, S. M.

DOI:
10.17685/Peristil.61.3

Primljeno / Received:
3. 7. 2018.

Prihvaćeno / Accepted:
25. 10. 2018.

Dubrovački dominikanac Serafin Marija Crijević kao barokni kolažist i crtač

Dominican Friar Serafin Marija Crijević as
Baroque Collagist and Draughtsman

APSTRAKT

Dubrovački dominikanac Serafin Marija Crijević (Dubrovnik, 1686. – Dubrovnik, 1759.) dosada je poznat kao biograf i povjesničar. Njegovu svestranost u ovom radu proširuje se i na likovno područje. Prikupio je impozantnu zbirku crteža te slika svetaca i blaženika dominikanskog reda iz suvremenih i starijih publikacija na njemačkom, talijanskom, francuskom i španjolskom jeziku, a one koje su nedostajale, sam je izradio. Format ove dvije svojevrsne male enciklopedije dominikanske ikonografije uvjetovale su francuske grafike dominikanskih svetaca i blaženika, a radi se o skupini od šesnaest grafika francuskog slikara i grafičara Henrija Bonnarta (Pariz, 1642. – Pariz, 1711.) i njegova sina Jean-Baptistea Henrija Bonnarta (Pariz, 1678. – Pariz, 1726.).

KLJUČNE RIJEČI

Serafin Marija Crijević, kolažist, Henri Bonnart, Dubrovnik, crtač

ABSTRACT

Dominican friar from Dubrovnik Serafin Marija Crijević (Dubrovnik, 1686 – Dubrovnik, 1759) has thus far been known as biographer and historiographer. Findings presented in the paper extend the limits of his versatile activity to the field of visual arts. Crijević assembled an impressive collection of drawings and images of saints and blessed members of the Dominican order originating from contemporary and earlier German, Italian, French and Spanish publications, and drew those that were not present in his collection. The form of these two small “encyclopaedias” of Dominican iconography was determined by French prints of Dominican saints and blessed, more precisely the group of sixteen prints produced by the French painter and graphic artist Henri Bonnart (Paris, 1642 – Paris, 1711) and his son Jean-Baptiste Henri Bonnart (Paris, 1678 – Paris, 1726).

KEYWORDS

Serafin Marija Crijević, collagist, Henri Bonnart, Dubrovnik, draughtsman

Nezaobilazno ime dubrovačke historiografije 18. stoljeća dubrovački je dominikanac Serafin Marija Crijević. U ovom radu obrađuje se neočeni umjetnički dio njegova opusa te iz novog kuta sagledava ovaj kompleksni intelektualac baroknog razdoblja. Serafin Marija Crijević, hrvatski biograf i povjesničar (Dubrovnik, 4. 10. 1686. – Dubrovnik, 24. 6. 1759.), stupio je u dominikanski red 1704. godine i nakon studija filozofije i teologije u Mlecima vratio se 1710. u Dubrovnik, gdje je ostatak života proveo uglavnom u dominikanskom samostanu kao knjižničar, arhivist gdje je i predavao Sveto pismo, filozofiju i moralnu teologiju.¹ Likovno ukrašavanje rukopisa u novovjekovnom razdoblju u Dubrovniku nedovoljno je istraženo za razliku od starijeg razdoblja.² Ovaj svojevrsni likovni anakronizam nastavio se u Dubrovniku, koji gotovo do samog kraja Dubrovačke Republike nije imao svoje vlastite tiskare.³ Iz 16. stoljeća najzanimljivije su minijature u matrikuli Bratovštine sv. Lazara i na naslovnici matrikule Bratovštine sv. Roka. Lijepi primjeri baroknih minijatura prikazi su sv. Vlaha i Raspeća iz *Tabula della Dohana di Ragusa* (18. st.) te iz *Specchio del Maggior Consiglio* (18. st.), po svemu sudeći djela domaćih umjetnika.⁴ Iz baroknog razdoblja u Dubrovniku potječe i jedan zanimljiv rukopis s umetnutim grafičkim listovima, a radi se o trgovima karmelićanske duhovnosti, o čemu svjedoči glazbeni rukopis *Cantoreale fratrum BMV de Monte Carmeli* iz 1755. iz dubrovačkog samostana Male braće.⁵ (sl. 1)

- 1 Nepoznati dubrovački slikar, 18. st., *Sv. Vlaho* (iz kodeksa *Tabula della Dohana di Ragusa*), Državni arhiv u Dubrovniku, (foto: Božidar Gjukić)

Unknown Ragusan painter, 18th century, *St Blaise* (from the codex *Tabula della Dohana di Ragusa*), State Archives in Dubrovnik (photo: Božidar Gjukić)

- 2 Trojani, kaligraf Dubrovačke Republike, početak 17. st., (*Matrikula Bratovštine Zbora popovskog – Statuta et ordinationes Venerabilis Capituli Confraternitatis, seu Societatis Sacerdotum sub Inuocatione Cathedrae Sti Petri in Civitate Ragusina*), Knjižnica Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku, (foto: Vinicije B. Lupis)

Trojani, calligrapher of the Republic of Ragusa, early 17th century (*Statute of the Confraternity of priests – Statuta et ordinationes Venerabilis Capituli Confraternitatis, seu Societatis Sacerdotum sub Inuocatione Cathedrae Sti Petri in Civitate Ragusina*), Library of the Diocesan Seminary in Dubrovnik (photo: Vinicije B. Lupis)

Najljepša minijatura i ujedno najljepši primjer manirističke minijature iz ovog razdoblja čuva se u knjižnici Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku, a radi se o statutu Bratovštine Popovskog zbora sv. Petra *in cathedra*, a prijepis statuta iz 15. stoljeća rukopis je s početka 17. stoljeća, dojmljivo oslikan sumporastim manirističkim bojama. Luksuzni prijepis izradio je dubrovački svećenik Troiani, kaligraf Dubrovačke Republike. Naslov rukopisa glasi: *Statuta et ordinationes Venerabilis Capituli Confraternitatis, seu Societatis Sacerdotum sub Inuocatione Cathedrae Sti Petri in Civitate Ragusina*.⁶ (sl. 2)

U Dubrovniku se u benediktinskim samostanima tijekom novovjekovlja njegovalo prepisivanje i ukrašavanje minijaturama, pa je tako Nikola Saraković „po sapoviedi poctovane Gospoghie, i Matere Agniete Radulovich dumne od manastiera Svetoga Marka“, „Istomaschio iz iesika latinskoga“ Regulu prisvetoga Benedikta 1618. godine. Zanimljiva regula – pravilnik ukrašen je manirističkom minijaturom koja prikazuje sv. Benedikta s prikazom Dubrovnika u pozadini, a kompozicija je smještena u bogato ukrašenoj niši.⁷ Ovo svojevrsno okašnjelo bavljenje izradom minijatura koje je na hrvatskom jugu najpoznatije po splitskom franjevcu Bonaventuri Razmiloviću, anakronizam je svoga vremena.⁸ Dosadašnju spoznaju o franjevačkom minijaturistu i prepisivaču u Dalmaciji baroknog razdoblja potrebno je proširiti i za uistinu najzanimljiviju osobnost dubrovačkih dominikanaca baroknog razdoblja, Serafinu Mariju Crijeviću, do sada poznatom kao biografu i povjesničaru.⁹ Njegova je svestranost u ovom prilogu dopunjena novim saznanjima o njemu kao heraldičaru, iluminatoru, crtaču i kolažistu, a možda i slikaru.

Njegovi se rukopisi čuvaju u knjižnici dubrovačkog dominikanskog samostana.¹⁰ U djelu *Monumenta Congregationis Sancti Dominici de Ragusio edita à Fratre Seraphino Mariā Cerva ejusdem Alumno atque In Secula quinque, & Sexti Appendicem distribuita Seculm Quintum ab anno MDCXXV ad annum MDCCXXIV Ragusij 1734.*, početni inicijali u rukopisu pisani su crvenom bojom jednostavnim rimskim kapitalom, što je odlika njegovog prepisivačkog stila kod svih rukopisa.¹¹ Godine 1736. preveo je s talijanskog na latinski i opširno komentirao životopis blažene Ozane Kotorške (1439.–1565.) pod nazivom *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis*

- 3 Serafin Marija Crijević, naslovnica rukopisa *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*, (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, title page of the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI* (photo: B. Gjukić)

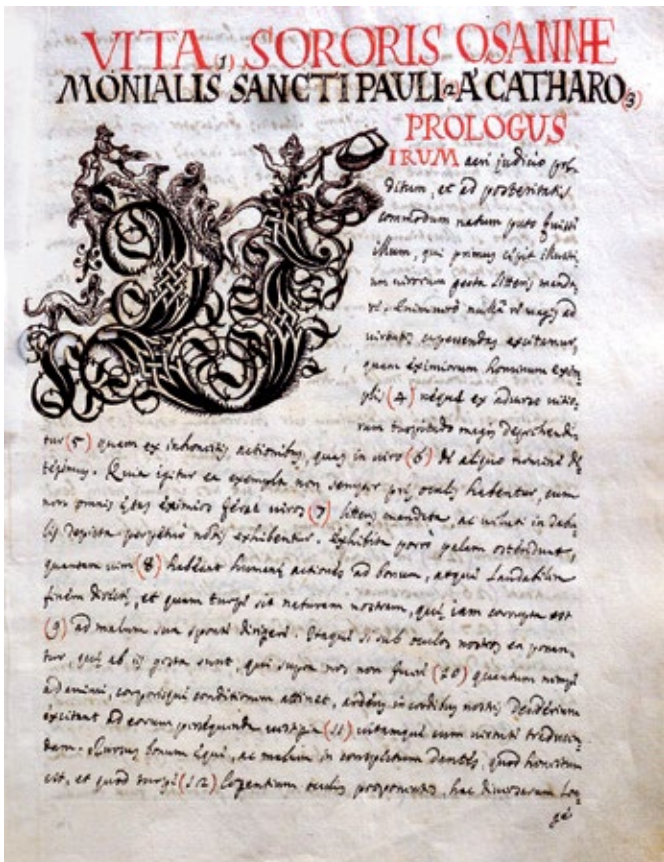

*Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI.*¹² Serafin Crijević ukraasio je naslovnicu rukopisa *Životopisa Blažene Ozane* elegantnim viticama izvedenima u smeđoj tinti te vrlo kvalitetno figuriranim.¹³ (sl. 3)

Na petom listu rukopisa nacrtao je tintom Ozanu Kotorsku u zanosu (19 × 26 cm). (sl. 4)

Valja napomenuti kako je Crijević pisao najveći dio teksta na istovjetnom papiru, a ilustracije na drugom. Blaženicu je nacrtao u trenutku zanosu, barokno je koncipirana i kvalitetne modelacije ruku, muskulature lica i crtački je kvalitetno izvedeno skraćanje ruke. Crtež tintom zamjetne je kvalitete i odaje ipak neočekivani istančan osjećaj za crtež jednog povjesničara. (sl. 5)

Na listu broj 10, numeriranom brojkom 2, u prologu je životopisa Ozane Kotorske prvi inicijal V – (*irum*). Inicijal (9 × 9 cm) naslikan je vrlo duhovito s bogatim prepletom lineranih ukrasa. Među ukrasnim imaginarijem je i maskeron manirističke inspiracije, a u čija usta kljuca pelikan – tipična

- 4 Serafin Marija Crijević, *Blažena Ozana u zanosu* (iz rukopisa *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *Blessed Osanna in ecstasy* (from the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (photo: B. Gjukić)

- 5 Serafin Marija Crijević, inicijal V (iz rukopisa: *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (foto: Božidar Gjukić)

Serafin Marija Crijević, initial V (from the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (photo: B. Gjukić)

drolerija s korištenjem u srednjovjekovnoj groteski. Pelikan nosi zmiju, a tu je i *drolerija* s prikazom muškarca koji lovi pticu te pse u trku.¹⁴ Serafin Crijević imao je očito pred sobom jedan od srednjovjekovnih rukopisa s minijaturama. (sl. 6) Na stranici 5 inicijal N(*ata*) est OSANNA (10 × 10 cm) lijep je primjer spoja kineskog, srednjovjekovnog i renesansnog imaginarija. Crijević je bio čovjek svog vremena i na ovom inicijalu vidljiv je utjecaj *exoticisma* stila *chinoiserie*, gdje medvjed moli ispod kineskog baldahina.

Prikazan je noj s potkovom, simbol čistoće, medvjed i zmajevi, a sve rječito govori o uzorima iz anžuvinskog razdoblja. U alegorijskom značenju noj se uzima za čovjeka koji zaboravlja svjetovne stvari da bi se posvetio nebeskim. Noj „željezojed“, smatralo se u srednjem vijeku, zbog svoje vatrene naravi mogao je probavljati željezo i stoga su ga brojni plemići uzimali za svoj amblem.¹⁵ Na 35. stranici rukopisa nacrtana je ilustracija blaženice koja odgoni miševе. (sl. 7)

Naslikana je u posve baroknoj impostaciji s križem u rukama ispred antičkog stupa na čijoj je bazi kartuša grba i zavjesa. Miševi su skicozno nacrtani,

- 6 Serafin Marija Crijević, inicijal N (iz rukopisa: *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italà in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, initial N (from the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italà in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (photo: B. Gjukić)

- 7 Serafin Marija Crijević, *Napastovanje Blažene Ozane* (iz rukopisa: *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italà in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *Temptation of Blessed Osanna* (from the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italà in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (photo: B. Gjukić)

a u gornjem je desnom kutu crtež vraga. Prikaz iz rukopisa *Viginti supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES*. na listu 112 Ve. F. Martino de Porres del Perù, bio je, u osnovi, predložak za prikaz Ozane Kotorske s miševima. (sl. 8)

Na 37. stranici rukopisa inicijal *C(ommentario)* (10 × 11 cm) iznimno je vješto nacrtan i u kartuši po okomici haste slova teče natpis *FRATER/SERAPHI/NUS.C.* Unutar inicijala figuralni je prikaz iz srednovjekovnog imaginarija kentaura koji je ulovio pticu, očito preuzetog iz nekog rukopisa iz dominikanske knjižnice. Ovaj inicijal vrlo je blizak arabesknom slovu (*littera arabescata*) na stražnjoj 56. stranici rukopisa *GRADUALE IUXTA RITUM ORDINIS PRAEDICATORUM* iz iste knjižnice, signature MS 92, a djelo je Vinka Markova Dubrovčanina iz 16. stoljeća. Inicijal „R“, poput Crijevićeve „C“, komponiran je od umnogostručenih ravnih i zakrivljenih poteza, cik-cak linija, tankih, vrlo nježnih linija u koje su upletene ptičje glave s dugim kljunom i psić. U vertikale haste inicijala upletana je traka s natpisom pisara: *F(rater) Vincentius Marci Ragusunus*.¹⁶ (sl. 9) Iluminator Crijević imao je pred sobom ovaj

- 8 Serafin Marija Crijević, Ve. F. Martino de Porres del Perù (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, Ve. F. Martino de Porres del Perù (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

- 9 Serafin Marija Crijević, inicijal C (iz rukopisa *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, initial C (from the manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE A CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI*) (photo: B. Gjukić)

rukopis i svakako je usvojio inačicu stila starijeg dubrovačkog pisara i iluminatora iz novovjekovnog razdoblja, kada je ova umjetnost već bila nađena novim tehničkim tiskarskim umijećem, i posve je jasno kako se radilo o anakronizmu, odnosno dokonj intelektualnoj razbibrigi. Crteži bliski Crijevićevim jedino su u Dubrovniku poznati iz rukopisa *Frančezarija* koji se čuvaju u Državnom arhivu u Dubrovniku i knjižnici Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku.¹⁷ Nažalost, heraldički, iluminatorski, crtački i kolažistički rad Serafina Marije Crijevića na velikoj i sveobuhvatnoj izložbi o dominikancima u Hrvatskoj nije bio predložen. U životopisu dubrovačkog nadbiskupa Ivana Dominicija iz Firence (1357.–1418.), naslovnica rukopisa ima naslikan jednostavni dvobojni crveni i žuti okvir, unutar kojeg su naslikani osjenčani tulipani, pod naslovom *VITA Beati Joannis Dominici Florentini Sacri Ordinis Praedicatorum Archiepiscopi & Cardinalis Ragusini Ex certissimis Monumentis descripta à Fratre Seraphino Maria Cerva Ragusinae Praedicatorum Congregationis Alumno 1729*.¹⁸ Ovdje se radi o refleksu tulipomanije, odnosno razdoblja Zlatnog nizozemskog doba. Cvijet tulipana u Europu je uvezen iz Osmanskog Carstva i ovaj je cvijet postao vrlo popularan u Ujedinjenim provincijama Nizozemske, a uzgajanje je počelo oko 1593., nakon što je flamanski botaničar Charles de l'Écluse (Carolus Clusius) u Leidenu utemeljio *hortus academicus*. Tu je uzgojio tulipane koje mu je iz Turske poslao veleposlanik cara Ferdinanda I., Ogier de Busbecq. Pisac Alexandre Dumas napisao je pripovjetku *Crni tulipan*, čiju je radnju smjestio u Nizozemsku 17. stoljeća. Trgovina lukovicama tulipana od 1634. do 1637. dovela je do kraha burze.¹⁹ Popularnost tulipanova cvijeta bila je sveprisutna kao nikada dotad, pa je postao čak i inspiracija za motive u ukrašavanju rukopisa. Unutar rukopisa teče dvobojni (crveno–crni) tekst s prepoznatljivim rukopisom. Na sljedećoj stranici poslije naslovnice jednostavno je naslikan kardinalski grb: *Insignia Fratris Joannis Dominici Card: Archiep: Ragus: ec Ciaconio*. Grb je vrlo plošan i nevješto naslikan crvenom tintom (19,6 × 26 cm).

Na početku rukopisa *ICONOTHECA ILLUSTRUM FRATRUM Congregationis Ragusinae Sacri Ordinis Praedicatorum Authore Fratre Seraphino Maria Cerva ejusdem Ordinis, ac Congregat. Alumno 1728*, je naslovnica (18,8 × 26,4 cm), dvobojno oslikana (crvena i žuta tinta) u srololikoj kartuši, a prepoznatljivim rukopisom ispisan je naslov

- 10 Serafin Marija Crijević, grb nadbiskupa Rajmunda Gallanija (Jelića) (iz rukopisa *ICONOTHECA ILLUSTRUM FRATRUM Congregationis Ragusinae Sacri Ordinis Praedicatorum Authore Fratre Seraphino Maria Cerva ejusdem Ordinis, ac Congregat. Alumno 1728*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, coat of arms of Archbishop Rajmund Gallani (Jelić) (from the manuscript *ICONOTHECA ILLUSTRUM FRATRUM Congregationis Ragusinae Sacri Ordinis Praedicatorum Authore Fratre Seraphino Maria Cerva ejusdem Ordinis, ac Congregat. Alumno 1728*) (photo: B. Gjukić)

- 11 Serafin Marija Crijević, naslovnica rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES (...)* (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, title page of the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES (...)* (photo: B. Gjukić)

- 12 Henri Bonnard, S. THOMAS DE AQVINO Ord. inis Praedicatorum (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...)

Henri Bonnard, S. THOMAS DE AQVINO Ord. inis Praedicatorum (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...)

rukopisa.²⁰ Kartuša je posve jednostavna. Na stranici 178 crvenom tintom nacrtan je grb Tome Crijevića. U širokoj crvenoj kartuši prikazan je biskupski grb sa šeširom i fanonima te štitastim poljem razdijeljenim jednom gredom. Na stranici 347 nacrtan je grb (8 × 9 cm), (10,5 × 11,5 cm), nadbiskupa Gallanija: *Insignia Fratris Raymundi Gallani*. Uokolo crvene kartuše tintom je nacrtan grb vrlo jednostavnim potezima. (sl. 10)

U rukopisu, odnosno svojevrsnom albumu sa 150 ikonografskih podataka o dominikanskim svecima i blaženicima pod nazivom VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium

- 13 Henri Bonnard, S. RAYMVDVS Ord. inis Praedicatorum (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...)

Henri Bonnard, S. RAYMVDVS Ord. inis Praedicatorum (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...)

Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES... (38,5 × 53 cm), Crijević je prikupio impozantnu zbirku crteža i slika svetaca i blaženika dominikanskog reda koje je prikupio po suvremenim i starijim publikacijama na njemačkom, talijanskom, francuskom i španjolskom jeziku, a ondje gdje su nedostajali, sam ih je vješto izradio.²¹ (sl. 11)

Format ove svojevrsne male enciklopedije dominikanske ikonografije uvjetovale su francuske grafike dominikanskih svetaca i blaženika koje je Serafin Marija Crijević nabavio odjednom i bile su mu moguće nadahnuće za stvaranje ove

- 14 Henri Bonnard, S. DOMINCVS (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...)

Henri Bonnard, S. DOMINCVS (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...)

- 15 Henri Bonnard, B. PIVS V. PONTIFEX. M. (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...)

Henri Bonnard, B. PIVS V. PONTIFEX. M. (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...)

iznimno vrijedne grafičke zbirke. Sve francuske grafike samo su koloristički doradene i iznimne su likovne vrsnoće.

Radi se o skupini od šesnaest grafika francuskog slikara i grafičara Henrija Bonnarta (Pariz, 1642. – Pariz, 1711.) i njegova sina Jean-Baptista Henrija Bonnarta (Pariz, 1678. – Pariz, 1726.). Grafički listovi pariškog grafičara potpisivani su u više inačica: HBonnart ex rue S.t Jacques au Coq pres la fontain S.t Seuvrin aue priuil/A Paris Chez HBonnart, au coq ruē S.t Jacques pres la fontaine S.t Seurin/AParis chis Henri Bonnard, au Coq. rue S,t Jacques/HBonnart, ex au Coq.rue

S.t Jacques pres la fontaine S.t Seurin aue priuil. Pošto je grafički list sv. Agneze iz Montepulcia-na datiran njezinom kanonizacijom 1726. godine, dio grafika treba vezati za sina Jean-Baptista Henrija Bonnarta, a dio za oca Henrija koji je bio rektor Akademije sv. Luke. Valja nagasiti kako je serija grafika dominikanskih svetaca i blaženika nastajala kroz dulje razdoblje.²² Nabavljanje ove serije grafika trebalo bi vezivati za dominikanske veze s francuskim likovnim krugom putem diplomatskih veza jer je i sam Serafin Marija Crijević obavljao diplomatske zadaće tijekom svog života. (sl. 12, 13, 14, 15, 16)

16 Serafin Marija Crijević, *B. MANNES GUSMANUS* (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *B. MANNES GUSMANUS* (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

Na stranici 5 je list s prikazom naslovljenim *B. MANNES GUSMANUS*, a koji je, ustvari, iskorišten nacrtač za mramorni barokni oltar u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi koji je jedini ostao na svom izvornom mjestu u velikoj obnovi 1883. godine i na kojemu je danas oltarna pala s temom *Čudo sv. Dominika*, djelo slikara Vlahe Bukovca iz 1911. godine.²³ Unutar crteža oltara zalijepljen je (21,3 × 12,5 cm) kolorirani crtež blaženog Manesa Guzmanu. Radi se o poprilično vješto naslikanom liku blaženika u dominikanskom habitu koji nosi lilijski u ruci, a ponad njega je golubica Duha Svetoga. Radi se o prepariranoj temperi na papiru. Ovaj je akvarel zamjetne kvalitete i moglo bi biti posve izvjesno da je ovo moguće djelo samog Crijevića.²⁴ To se razabire u nevještoj muskulaturi šake i sumarno izvedenoj golubici Duha Svetoga. Crijević je u rukopisu koristio mnoge tiskane predloške i rubnice s geometrijskim, arhitektonskim i florealnim motivima koje je sam kolorirao. Na listu 14 zalijepljeni su grafički detalji koji su korišteni za mletački namještaj *lace e povere*. Crijević je iz Mletaka nabavljao grafike koje su korištene za izradu namještaja u stilu *lace e povere*, a u istom tom stilu izrađen je prelijepi pribor za pisanje, koji se čuva u dubrovačkom dominikanskom samostanu s istim grafikama.

Na stranici 22 rukopisa s prikazom *B. HELGERIUS TEUTONICUS* Serafin Crijević je nacrtao i kolorirao akantusove vitice. Također je doslikao trake i na strani 23 s prikazom *B. Nicolaus Avenionensis Pauperum Pater*. Na grafici s prikazom *B. FRANCISCUS TOLOSANUS*, tiskanoj kod Francesca Santona, Crijević je izvršio koloriranje i doljepljivanje grafika ptica i pseudomarmorizaciju slobodne površine uokolo grafičkog tonda. *Horror vacui* vidljiv je doljepljivanjem brojnih grafičkih koloriranih minijatura po stranicama rukopisa. Doslikavanje grafika nježnim tonovima očituje se i na grafici koja prikazuje *B. CHRISTIANUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA MARTYR* na listu 41. Najmanje intervencija, jedino koloriranje detalja, Crijević je dodao na ciklus grafika tiskanih kod pariškog tiskara Honorata (51) (ukupno 16 prikaza). Ustvari, ova je serija bila predložak za format rukopisa. Na listu 55 uokolo unutrašnjeg okvira nalijepljeni su leptirići – otisci, istovjetni onima na ormaru koji se nalazi u Kneževom dvoru, a mogao je nastati u Dubrovniku u tehnici *lace e povere*. Vješto kolažiranje kako bi dobio format kompozicije očituje se na listu 60 gdje je sličica s prikazom

Beatus Maurotius Hungarios Regia stirpe satus, umetnuta u okvir francuskog kraljevskog stijega. Najdosljednije kolorirana grafika temperom provedena je na listu 64 i prikazu B. DALMATIUS MONERIUS CATALANA i na listu 72 s prikazom B. NICOLAUS RAVENNAS. Grafika na listu 71 s prikazom *Beatus MORCOLINUS DE AMANNIS ORDINIS PREDICATORUM FOROLIVI* ustvari je mogući grafički predložak za oltarnu palu. (sl. 17)

Na prikazu B. *Vincentiusa Ulyssiponensis*, Crijević se upustio u koloriranje oblačića temperom. Na listovima 82, 87, 103 i 108 iznova doslikava kolorirane vitice akantusa. (sl. 18)

Na listu 89 koristi grafičke leptiriće i *chinoiserie* motive korištene za *lace e povere*. List 94 iznimno je uspješan kolažistički uradak s medaljonom Girolama Savonarole (po portretu fra Bartolomea), na grafičkom listu s prikazom ratnika tiskanom u Antwerpenu 1611. godine. (sl. 19)

- 17 Serafin Marija Crijević, B. DALMATIUS MONERIUS CATALAN (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, B. DALMATIUS MONERIUS CATALAN (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...) (photo: B. Gjukić)

- 18 Serafin Marija Crijević, B. VINCENTIUS ULJSSIPONENSIS (iz rukopisa VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, B. VINCENTIUS ULJSSIPONENSIS (from the manuscript VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...) (photo: B. Gjukić)

- 19 Serafin Marija Crijević, *HIERONYMI SAVANAROLA* (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *HIERONYMI SAVANAROLA* (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

- 20 Serafin Marija Crijević, *B. PAULUS HUNGARUS cum XC SOC:MM* (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *B. PAULUS HUNGARUS cum XC SOC:MM* (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

Prikaz na listu 112, *Ve. F. Martino de Porres del Perú...*, bio je u osnovi predložak za prikaz Blažene Ozane s miševima, odnosno alegorije napaštovanja. Vrlo je zanimljiv list 114 – složeni kolaž apostolske misije u Kinu i mučeništva *Ven. Franciscus Capillanisa Hispanusa*, kao i list 119 i 120. (sl. 20, 21, 22.)

U drugom rukopisu uvezanom u isti svezak s početnom numeracijom *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images* uvršteni su prikazi svetica i blaženica dominikanskog reda. (sl. 23)

Poput ranijeg rukopisa, Crijević u nedostatku kolažnih traka doslikava vitice na listu 2, 3, 7, 8, 11, 16, 19, 20, 28, 30, 31, 32 te doslikava cvijeće na listu 4 i 14. (sl. 24)

Posebno je složena kompozicija na listu 9 sa širokim okvirom koji podsjeća na početnu stranicu rukopisa Ozane Kotorske. Na listu 40 naslikao je prikaz iz života Ozane Kotorske s natpisom *B. Osanna Catharensis Ad Dominum migravit 28. Apr; 1565.* (32 × 24 cm), a koji je ustvari kopija grafike iz knjige Girolama Ercolanija *Junakinje svete samoće*, tiskane u Mlecima 1664. godine. Pokornica izlazi iz svoje ćelije s križem u ruci na kojem

- 21 Serafin Marija Crijević, *B. Anselinus seu Anselmus Lombardus Martijr cum socii tribus* (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *B. Anselinus seu Anselmus Lombardus Martijr cum socii tribus* (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

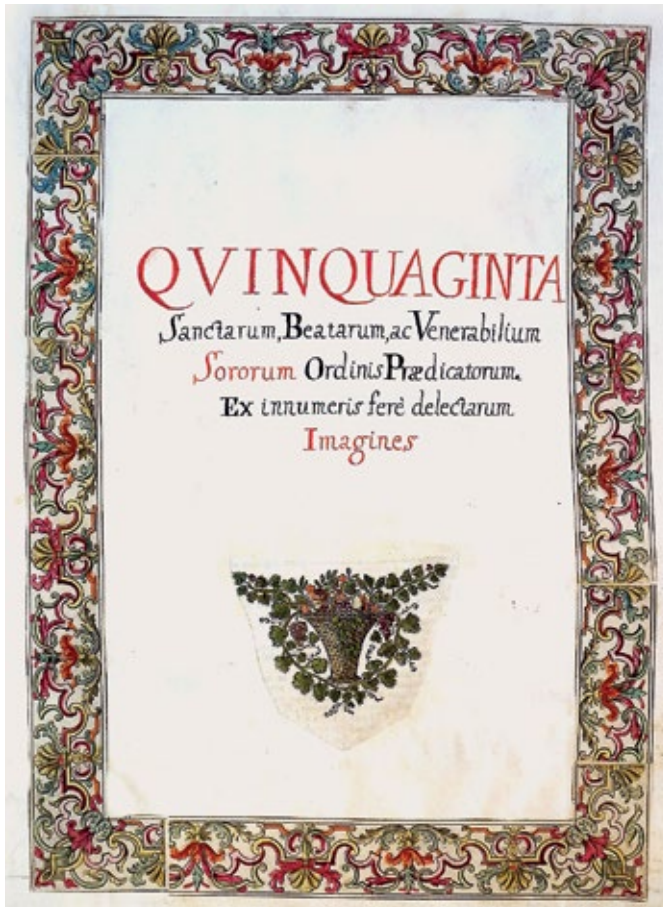
piše „Zvao bi me, a ja bih se odazvao“ (Knjiga o Jobu – Job 14,15). U pozadini je vidljiva crkva sv. Pavla i jedno raspelo. U istoj je kompoziciji blažena Ozana prikazana kao pastirica i njezino viđenje Krista djeteta koji blagoslivlja.²⁵ Crijević je kopirao grafiku iz knjige Girolama Ercolanija, s tim što na kartuši uokolo blaženičina štapa nema natpisa i Raspeće je usadio u brežuljak, a ne u viziji na nebu. Svakako, ova činjenica koja nam potvrđuje Crijevićeve crtačku sposobnost i njegovo dekoriranje s višebojnim florealnim motivom rubnice, zanimljiva su potvrda njegove polivalenosti. (sl. 25, 26, 27)

- 22 Serafin Marija Crijević, *S. Thomas De Aquino* (iz rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *S. Thomas De Aquino* (from the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...*) (photo: B. Gjukić)

Crijević je sa svoja dva albuma dominikanskih svetaca i svetica te blaženika i blaženica sebe uvrstio u svojevršno utemeljenje kolažizma u hrvatskim krajevima kao posebne umjetničke grane. Možemo biti slobodni pretpostaviti kako je Serafin Marija Crijević, kao dominikanac, vrlo dobro poznao i možda surađivao s dubrovačkim svećenikom, slikarom, prepisivačem, heraldičarom i diplomatom Mihom Pešićem (?–1764.), koji je pokopan u dominikanskoj crkvi Gospe od Rozarija, a samom dominikanskom samostanu ostavlja više portreta. Miho Pešić izradio je poznati grbovnik koji treba zvati „Pešićev grbovnik“, a

- 23 Serafin Marija Crijević, naslovnica rukopisa *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...* (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, title page of the manuscript *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...* (photo: B. Gjukić)

ne „Sarakin grbovnik“, te, među ostalim, dva portreta nadbiskupa Rajmunda Gallanija (Jelića), nadbiskupa Arkandela Lupisa i biskupa Hijacinta Miljkovića – svi se nalaze u dubrovačkom dominikanskom samostanu.²⁶ Don Miho Pešić i fra Serafin Marija Crijević svojim su likovnim radom, uz svoj duhovnički poziv i povjesničarski rad uz niz pomoćnih povijesnih disciplina, heraldiku, kartografiju, etc., dali poseban obol dubrovačkom intelektualnom i likovnom krugu svog vremena.²⁷ Serafina Mariju Crijevića treba sagledati i kroz novu vizuru likovnog umjetnika, ponajviše kao crtača, slikara, minijaturista, prepisivača, heraldičara i kolažista.

Zaključak

Dubrovački dominikanac Serafin Marija Crijević dosada je poznat kao biograf i povjesničar. Njegovu svestranost u ovom radu proširuje se i na likovno područje, gdje ga prepoznamo kao heraldičara, iluminatora, crtača i kolažista, a možda i slikara. Njegovi se rukopisi čuvaju u knjižnici dubrovačkog dominikanskog samostana. U rukopisu *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO Virginis Ordinis Praedicatorum COMMENTARIUS ignoti Authoris ex vulgari Italâ in linguam latinam translatus & NOTIS illustratus à Fratre Seraphino Maria Cerva RAGUSINO Ordinis Praedicatorum ANNO Dñi. MDCCXXXVI.* nalaze se dva crteža blažene Ozane i naslovnica uz tri inicijala koji su nesumnjivo djelo Serafina Marije Crijevića. Inicijale je Crijević nacrtao po uzoru na stariji rukopis signature MS 92, a djelo je to Vinka Markova Dubrovčanina iz 16. stoljeća. No, Crijevićeva kreativnost došla je do izražaja u dva albuma dominikanskih svetaca i svetica te blaženika i blaženica, gdje je sebe uvrstio kao svojevrsnog utemeljitelja kolažizma u hrvatskim krajevima kao posebne umjetničke grane. U rukopisu, odnosno svojevrsnom albumu 150 ikonografskih prikaza o dominikanskim svecima i blaženicima pod nazivom *VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...* (38,5 × 53 cm), Crijević je složio impozantnu zbirku crteža i slika svetaca i blaženika dominikanskog reda koje je prikupio po suvremenim i starijim publikacijama na njemačkom, talijanskom, francuskom i španjolskom jeziku, a ondje gdje su nedostajali, sam ih je vješto izradio. U ovom se rukopisu

- 24 Serafin Marija Crijević, *B. Osanna Catharensis* (iz rukopisa *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *B. Osanna Catharensis* (from the manuscript *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images*) (photo: B. Gjukić)

nalazi jedna rukom naslikana ilustracija blažene Ozane, a koji je ustvari kopija grafike iz knjige Girolama Ercolanija *Junakinje svete samoće*, te akvarel blaženog Manesa Guzmana uloženog u nacrt jedinog izvornog sačuvanog mramornog oltara iz dubrovačke dominikanske crkve. U drugom rukopisu uvezanom u isti svezak s početnom numeracijom: *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images* uvršteni su prikazi svetica i blaženica dominikanskog reda. Format ove dvije svojevrzne male enciklopedije dominikanske

- 25 Serafin Marija Crijević, *VERA EFFIGIE DELLA BEATA CATERINA DE' RICCI* (iz rukopisa *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images*) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, *VERA EFFIGIE DELLA BEATA CATERINA DE' RICCI* (from the manuscript *QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images*) (photo: B. Gjukić)

ikonografije uvjetovale su francuske grafike dominikanskih svetaca i blaženika koje je Serafin Marija Crijević nabavio odjednom i bile su mu moguće nadahnuće za stvaranje ove iznimno vrijedne grafičke zbirke. Sve francuske grafike samo su koloristički doradene i visoke su likovne vrsnoće. Radi se o skupini šesnaest grafika francuskog slikara i grafičara Henrija Bonnarta (Pariz, 1642. – Pariz, 1711.) i njegova sina Jean-Baptistea Henrija Bonnarta (Pariz, 1678. – Pariz, 1726.). Nabavljanje ove serije grafike trebalo bi vezivati za dominikanske veze s francuskim likovnim krugom putem diplomatskih veza jer je i sam

- 26 Henri Bonnard, S. AGNESE DE MONTE POLITIANO (iz rukopisa QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images) (foto: B. Gjukić)

Henri Bonnard, S. AGNESE DE MONTE POLITIANO (from the manuscript QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images) (photo: B. Gjukić)

- 27 Serafin Marija Crijević, B. MARGARITA Belae IV Hungariae Regis filia Virgo Ordinis Praed: (iz rukopisa QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images) (foto: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević, B. MARGARITA Belae IV Hungariae Regis filia Virgo Ordinis Praed: (from the manuscript QVINQUAQUINTA Sanctarum, Beatarum, ac Venerabilum Sororum Ordinis Praedicatorum Ex innumeris ferè delectarum Images) (photo: B. Gjukić)

Serafin Marija Crijević obavljao diplomatske zadatke tijekom svog života. Serafin Marija Crijević, kao i Miho Pešić, ugledni dubrovački svećenik usko vezan uz dominikance, svojim su likovnim radom, uz svoj duhovnički poziv i povjesničarski rad, pridonijeli etabliranju niza pomoćnih povijesnih disciplina: heraldike, kartografije, etc., te tako dali poseban obol dubrovačkom intelektualnom i likovnom krugu svog vremena. Serafina Mariju Crijevića treba sagledati kroz novu vizuru likovnog umjetnika, ponajviše kao crtača, slikara, minijaturista, prepisivača, heraldičara i kolažista, te kao svestranog intelektualca baroknog razdoblja koji je sa svoja dva velika uvezena rukopisa pridonio razvoju kolažizma u hrvatskim krajevima.

BILJEŠKE

- 1 STJEPAN KRASIĆ, *Crijevićev život i rad*, u: Cerva, Seraphinus Maria Bibliotheca Ragusina = Dubrovačka biblioteka, 1, (prir.) Stjepan Krasić, JAZU Zagreb, Zagreb, 1975., XII–XXV; RELJA SEFEROVIĆ, *Serafin Marija Crijević – Cerva (4. listopada 1686. – 24. lipnja 1759.)*, dubrovački historiograf, u: FRANJO ŠANJEK, *Dominikanci i Hrvati. Osam stoljeća zajedništva (13. – 21. stoljeće)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 218–225; RELJA SEFEROVIĆ, *Prolegomena za novu historiografiju Dubrovačke Republike, Cerva, Seraphinus Maria*, u: Prolegomena in sacra metropolim Ragusina, (prir.) Relja Seferović, HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2008., 9–239; MARIJA ZUBAK, *Serafin Marija Crijević (1686. – 1759.)*, Pro tempore, 8/9 (2012.), 484–491.
- 2 CVITO FISKOVIĆ, *Dubrovački sitnoslikari*, Prilozi za povijest umjetnosti u Dubrovniku, 6 (1950.), 5–21; ANĐELKO BADURINA, *Iluminacije srednjovjekovnih pravničkih rukopisa u Dubrovniku*, Dubrovački horizonti, 21 (1981.), 9–31; ANĐELKO BADURINA, *Iluminirani rukopisi samostana Male braće u Dubrovniku*, u: Samostan Male braće u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 1985., 517–556; ANĐELKO BADURINA, *Iluminirani rukopisi*, u: Zlatno doba Dubrovnika, Zagreb, 1987., 221–228; MIHO DEMOVIĆ, *Dubrovački beneventanski liturgijski priručnik legende i obreda blagdana sv. Nikole iz XI. stoljeća*, Zagreb/Dubrovnik, 1998., 1–140; MIHO DEMOVIĆ, *Beneventanski notirani misal dubrovačke katedrale 12. st.*, Dubrovnik, 2011., 1–170; IVANA PRIJATELJ PAVIČIĆ, *Prilog poznavanju dubrovačkih molitvenika XV. stoljeća*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 42 (2011.), 205–249.
- 3 NIKO GJIVANOVIĆ, *Štampari u starom Dubrovniku*, Dubrovački zabavnik, Dubrovnik, 1928., 56–59; ŽARKO MULJAČIĆ, *O prvoj dubrovačkoj tiskari*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, 4/5 (1959.), 25–40; ŽARKO MULJAČIĆ, *O drugoj dubrovačkoj tiskari*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, 10/11 (1962/63.), 15–21; VINKO FORETIĆ, *Dubrovački tiskar i knjižar 19. stoljeća Petar Franjo Martecchini kao crtač, akvarelist i ljubitelj starina*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 10 (1956.), 230–256; VINKO FORETIĆ, *Kulturno značenje stare dubrovačke tiskare*, Mogućnosti, 10 (1958.), 811–822; JELENA LAKUŠ, *Izdavačka i tiskarska djelatnost na dalmatinskom prostoru (Zadar, Split i Dubrovnik) u prvoj polovici 19. stoljeća (1815. – 1850.)*, bibliografija monografskih i serijskih publikacija – grada, Splitski književni krug, Split, 2005., 1–26.
- 4 VEDRANA GJUKIĆ BENDER, *Sv. Vlaho – trajno nadahnuće slikara*, u: Sv. Vlaho u povijesti i sadašnjosti, Dubrovnik, 2014., 304, 323.
- 5 KATARINA KOPREK, *Liturgijsko-marijanski elementi u dubrovačkom glazbenom rukopisu: Cantorale fratrum BMV de monte Carmeli iz 1755. godine*, u: Velika Proteturica, Duhovna baština Dubrovnika posvećena Bogorodici, Zagreb, 2009., 313–330.
- 6 VINICIJE B. LUPIS, *O rodu Jakete Palmotića*, u: Željezni duh: prinos Jakete Palmotića Dionorića hrvatskoj književnoj baštini, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb/Dubrovnik, 2010., 17–39. Autor donosi sve navedene minijature u ovom poglavlju knjige.
- 7 ZDENKA MARKOVIĆ, *Pjesnikinje starog Dubrovnika od sredine XVI do svršetka XVIII stoljeća u kulturnoj sredini svoga vremena*, JAZU, Zagreb, 1970., 201; VINICIJE B. LUPIS, *Benediktinci i njihova baština na dubrovačkom području*, u: Benediktinci na području Dubrovačke nadbiskupije, zbornik radova, Dubrovačka biskupija, Dubrovnik, 2010., 320–321; VINICIJE B. LUPIS, *Sv. Marija od Kaštela, sjedište Područnog centra Dubrovnik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Dubrovnik/Zagreb, 2011., 17; VINICIJE B. LUPIS, *Sv. Marija od Kaštela u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2 (2015.), 110.
- 8 KRUNO PRIJATELJ, *Za fra Bonu Razmilovića*, u: Glazbeni barok u Hrvatskoj, Zbornik radova sa simpozija održanog u Osoru 1986. godine, Osor, 1989., 124–129; NIKOLA JAKŠIĆ, *Iluminirani kodeksi*, u: Milost susreta: umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jeronima, Zagreb, 2010., 258–260. Ovdje je donesena sumirana sva literatura o ovoj zanimljivoj pojavnosti hrvatskog sitnoslikarstva u razdoblju baroka. Va-lja napomenuti da se je fra Bone Razmilović također koristio kolažiranjem odnosno koloriranjem grafika, ali najvećim je dijelom sam slikao svoje inicijale.
- 9 STJEPAN KRASIĆ, „Crijević, Serafin Marija“, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 2., (ur.) Aleksandar Stipčević Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1989., 720–722. Autor je temeljito istražio život i djelo ovog istaknutog dubrovačkog dominikanca i objavio u STJEPAN KRASIĆ (bilj. 1).
- 10 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, *Memoire Cronologico – Storiche delle Chiese e Conventi della Ragusina Congregazione di San Domenico Dall’Anno 1750. in poi Del padre Bacciliere fra Agostino Giurgevich Dello Stesso Ordine parte prima 1864*, 36–IV–17, 15. Uz crkvu, najznačajniji dio samostanskog kompleksa bila je knjižnica, koja je krajem 17. stoljeća zadobila svoj specifični izgled kasnije uništen u francuskoj okupaciji. Bila je izduženog oblika, s po sedam gotičkih prozora sa svake strane. Pod knjižnice bio je prekriven intarziranim drvom s motivima arabski i raznim natpisima. Konični strop bio je pozlaćen, a pregrade su bile prekrivene simetrično postavljenim rezabrenim policama, ukrižanim s majstorski izrađenim prozorima, ormarima i izloženim stalcima, a iznad njih nalazili su se oslici, portreti naručitelja i uglednika. U središtu prostorije nalazio se ovalni stol s mramornom pločom i naslonjačima. Dominikanska knjižnica bila je vrlo cijenjena u Dubrovniku, ne zbog broja knjiga, iako je njezina zbirka obuhvaćala oko 5000 svezaka knjiga i rukopisa, već zbog njihove vrijednosti i rijetkosti. Ispred knjižnice nalazilo se na zapadnoj strani prostrano predvorje sa sjedalicama i klupama uokolo. Na unutrašnjem zidu koji vodi u knjižnicu nalazila se velika slika andeoskog doktora sv. Tome Akvinca. Dana 27. svibnja 1806. francuske trupe u poslijepodnevim su satima okupirale samostan i to najveći dio dormitorija, ćelija, novicijata i knjižnicu, a redovnicima su ostavili samo pet soba. Tada je francuska soldateska uništila i otuđila najveći broj rukopisa pohranjenih pod ključem na stalcima i ormarima, a u isto vrijeme uništen je interijer knjižnice, koji je potom pregrađen za vojničke potrebe. Sve redovničke ćelije na drugom katu su demolirane. Srećom, Crijevićevi rukopisi preživjeli su „galski vandalizam“.
- 11 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, (RKP 34–IX–9/5) / inv. br. 20113.
- 12 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, (RKP 34–IX–12) / inv. br. 20107.
- 13 NIKO LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka, jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)*, Kotor, 1965. Autor je po prvi puta objavio naslovnicu rukopisa i oba crteža Ozane Kotorske. Katalog svih likovnih prikaza Ozane Kotorske objavljen je u: MARIJAN BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska (1493.–1565.)*, Zagreb, 2007., 72–73, 125.
- 14 JANETTA REBOLD BENTON, *Medieval Menagerie: Animals in the Art of the Middle Ages*, Abbeville Press, New York, 1992., 31–33.
- 15 JOŠKO BELAMARIĆ, *OVUM STRUTHIONIS – simbol i aluzija na anđuvinskoj škrinji sv. Šimuna u Zadru i na pali Piera della Francesce za Federica da Montefeltra*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 32/1 (1992.), 321–350.

REFERENCES

- 16 ROZANA VOJVODA, *R/10*, (Rukopisi i glazbena baština), u: Dominikanci u Hrvatskoj, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2011., 476–477.
- 17 Knjižnica Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku, „Comedie Molierove, iz Franackoga u Slovinski Jesik Prinesene po potajnu i isprasnu Tomaciteglju Dubrovccaninu sa cinnitse inniem smiat svoiem“ (R–10). Jedan dio rukopisa izrađenih za istog dubrovačkog naručitelja čuva se u Državnom arhivu u Dubrovniku.
- 18 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, (RKP 34–IX–11) / inv. br. 20106.
- 19 ELIZABETH A. MOIZE, *Holland's beautiful business tulips*, National geographic, 153/5 (1978.), 712–728.
- 20 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, (RKP 34–IX–10) / inv. br. 20105.
- 21 Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana, (RKP 34–XII–5) / inv. br. 20103.
- 22 PASCALE CUGY, *La dynastie Bonnard et les Bonnarts. Étude d'une famille d'artistes et producteurs de „modes“*, doktorska disertacija, Paris–Sorbonne, 2013.: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Bonnart (26. 4. 2018.); ANTHONY BLUNT *Art and Architecture in France 1500–1700*, Yale Press, Yale, 1999., 1–316.
- 23 RADOSLAV TOMIĆ, *S/45*, (Slikarstvo i skulptura u dominikanskim crkvama Dalmacije od 16. do 19. stoljeća), u: Dominikanci u Hrvatskoj, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2011., 371–372, s pregledom starije literature.
- 24 Za prijedlog atribucije usp. i VINICIJE B. LUPIS, *Obnova dubrovačkog dominikanskog samostana i crkve u 19. stoljeću: stara knjižnica i crkveni oltari*, Miscellanea Hadriatica et Mediterranea, 2 (2015.), 109–130 (121–122); VINICIJE B. LUPIS, *Prilozi poznavanju altaristike dubrovačkog dominikanskog samostana*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 43 (2016.), 361–375.
- 25 MARIJAN BIŠKUP (bilj. 5), 72, 142.
- 26 VINICIJE B. LUPIS, *Don Miho Pešić – dubrovački slikar 18. stoljeća i njegovo doba*, Peristil, 45 (2002.), 123–124.
- 27 Don Miho Pešić bio je također diplomat i putopisac, a sačuvan je njegov diplomatski dnevnik u Državnom arhivu u Dubrovniku, Rukopisna zbirka Pavlović, br. 5, *Pesich Michele – Giornale fatto da me M. P. sacerdot. sec. e capellano del Sigr. Chirico console dell'Ecc. Rp. di Ragusa e primo interprete per la mediazione britannica con li due Imperii Romano et Ottomano l'anno 1718 in campo Pasciaroviza a di 6. Maggio – ma 4°; Catalogo dei libri rari, manpiscritti e membranacei, appartenenti alla biblioteca relitta da D. n Luca Pavlovic, Ragusa, 1889., 1.*
- ANĐELKO BADURINA, *Iluminacije srednjovjekovnih pravničkih rukopisa u Dubrovniku*, Dubrovački horizonti, 21 (1981), 9–31.
- ANĐELKO BADURINA, *Iluminirani rukopisi samostana Male braće u Dubrovniku*, in: Samostan Male braće u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 1985, 517–556.
- ANĐELKO BADURINA, *Iluminirani rukopisi*, in: Zlatno doba Dubrovnika, Zagreb, 1987, 221–228.
- JOŠKO BELAMARIĆ, *OVUM STRUTHIONIS – simbol i aluzija na anžuvinjskoj škrinji sv. Šimuna u Zadru i na pali Piera della Francesce za Federica da Montefeltra*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 32/I (1992), 321–350.
- MARIJAN BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska (1493.–1565.)*, Zagreb, 2007, 72–73, 125.
- ANTHONY BLUNT *Art and Architecture in France 1500–1700*, Yale Press, Yale, 1999, 1–316.
- PASCALE CUGY, *La dynastie Bonnard et les Bonnarts. Étude d'une famille d'artistes et producteurs de „modes“*, PhD Thesis, Paris–Sorbonne, 2013: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Bonnart (26/4/18)
- MIHO DEMOVIĆ, *Dubrovački beneventanski liturgijski priručnik legende i obreda blagdana sv. Nikole iz XI. stoljeća*, Zagreb/Dubrovnik, 1998, 1–140.
- MIHO DEMOVIĆ, *Beneventanski notirani misal dubrovačke katedrale 12. st.*, Dubrovnik, 2011, 1–170.
- CVITO FISKOVIĆ, *Dubrovački sitnoslikari*, Prilozi za povijest umjetnosti u Dubrovniku, 6 (1950), 5–21.
- VINKO FORETIĆ, *Dubrovački tiskar i knjižar 19. stoljeća Petar Franjo Martecchini kao crtač, akvarelist i ljubitelj starina*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 10 (1956), 230–256.
- VINKO FORETIĆ, *Kulturno značenje stare dubrovačke tiskare*, Mogućnosti, 10 (1958), 811–822.
- NIKO GJIVANOVIĆ, *Štampari u starom Dubrovniku*, Dubrovački zabavnik, Dubrovnik, 1928, 56–59.
- VEDRANA GJUKIĆ BENDER, *Sv. Vlaho – trajno nadahnuće slikara*, in: Sv. Vlaho u povijesti i sadašnjosti, Dubrovnik, 2014, 304, 323.
- NIKOLA JAKŠIĆ, *Iluminirani kodeksi*, in: Milost susreta: umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jeronima, Zagreb, 2010, 258–260.
- KATARINA KOPREK, *Liturgijsko–marijanski elementi u dubrovačkom glazbenom rukopisu: Cantorale fratrum BMV de monte Carmeli iz 1755 godine*, in: Velika Proteturica, Duhovna baština Dubrovnika posvećena Bogorodici, Zagreb, 2009, 313–330.
- STJEPAN KRASIĆ, *Crijevićev život i rad*, in: Cerva, Seraphinus Maria Bibliotheca Ragusina = Dubrovačka biblioteka, 1, (ed.) Stjepan Krasić, JAZU Zagreb, Zagreb, 1975., XII – XXV.
- SJEPAN KRASIĆ, „Crijević, Serafin Marija“, *Hrvatski biografski leksikon*, vol. 2., (ed.) Aleksandar Stipčević Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1989, 720–722.
- JELENA LAKUŠ, *Izdavačka i tiskarska djelatnost na dalmatinskom prostoru (Zadar, Split i Dubrovnik) u prvoj polovici 19. stoljeća (1815.–1850.)*, bibliografija monografskih i serijskih publikacija – grada, Splitski književni krug, Split, 2005, 1–26.
- NIKO LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka, jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)*, Kotor, 1965.
- VINICIJE B. LUPIS, *Don Miho Pešić – dubrovački slikar 18. stoljeća i njegovo doba*, Peristil, 45 (2002), 123–124.
- VINICIJE B. LUPIS, *O rodu Jakete Palmotića*, in: Željezni duh: prinos Jakete Palmotića Dionorića hrvatskoj književnoj baštini, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb/Dubrovnik, 2010, 17–39.
- VINICIJE B. LUPIS, *Benediktinci i njihova baština na dubrovačkom području*, in: Benediktinci na području Dubrovačke

- nadbiskupije, zbornik radova, Dubrovačka biskupija, Dubrovnik, 2010, 320–321.
- VINICIJE B. LUPIS, *Sv. Marija od Kaštela, sjedište Područnog centra Dubrovnik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Dubrovnik/Zagreb, 2011, 17.
- VINICIJE B. LUPIS, *Sv. Marija od Kaštela u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2 (2015), 110.
- VINICIJE B. LUPIS, *Obnova dubrovačkog dominikanskog samostana i crkve u 19. stoljeću: stara knjižnica i crkveni oltari*, *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea*, 2 (2015), 109–130 (121–122).
- VINICIJE B. LUPIS, *Prilozi poznavanju altaristike dubrovačkog dominikanskog samostana*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 43 (2016), 361–375.
- ZDENKA MARKOVIĆ, *Pjesnikinje starog Dubrovnika od sredine XVI do svršetka XVIII stoljeća u kulturnoj sredini svoga vremena*, JAZU, Zagreb, 1970, 201.
- ELIZABETH A. MOIZE, *Holland's beautiful business tulips*, *National geographic*, 153/5 (1978), 712–728.
- ŽARKO MULJAČIĆ, *O prvoj dubrovačkoj tiskari*, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, 4/5 (1959), 25–40.
- ŽARKO MULJAČIĆ, *O drugoj dubrovačkoj tiskari*, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, 10/11 (1962/63), 15–21.
- KRUNO PRIJATELJ, *Za fra Bonu Razmilovića*, in: *Glazbeni barok u Hrvatskoj*, Zbornik radova sa simpozija održanog u Osoru 1986. godine, Osor, 1989, 124–129.
- IVANA PRIJATELJ PAVIČIĆ, *Prilog poznavanju dubrovačkih molitvenika XV. stoljeća*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 42 (2011), 205–249.
- JANETTA REBOLD BENTON, *Medieval Menagerie: Animals in the Art of the Middle Ages*, Abbeville Press, New York, 1992, 31–33.
- RELJA SEFEROVIĆ, *Serafin Marija Crijević – Cerva (4. listopada 1686. – 24. lipnja 1759.)*, *dubrovački historiograf*, in: FRANJO ŠANJEK, *Dominikanci i Hrvati. Osam stoljeća zajedništva (13.–21. stoljeće)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, 218–225.
- RELJA SEFEROVIĆ, *Prolegomena za novu historiografiju Dubrovačke Republike*, *Cerva, Seraphinus Maria*, in: *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam*, (ed.) Relja Seferović, HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2008, 9–239.
- RADOSLAV TOMIĆ, *S/45 (Slikarstvo i skulptura u dominikanskim crkvama Dalmacije od 16. do 19. stoljeća)*, in: *Dominikanci u Hrvatskoj*, exhibition catalogue, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2011, 371–372.
- ROZANA VOJVODA, *R/10 (Rukopisi i glazbena baština)*, in: *Dominikanci u Hrvatskoj*, exhibition catalogue, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2011, 476–477.
- MARIJA ZUBAK, *Serafin Marija Crijević (1686.–1759.)*, *Pro tempore*, 8/9 (2012), 484–491.

Knjižnica Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku
„Comedie Molierove, iz Franackoga u Slovinski Jesik Prinesene po potajnu i isprasnu Tomaciteglju Dubrovccaninu sa cinnitse inniem smiat svoiem“ (R–10).

Državni arhiv u Dubrovniku
Rukopisna zbirka Pavlović, br. 5, *Pesich Michele – Giornale fatto da me M. P. sacerd. sec. e capellano del Sigr. Chirico console dell'Ecc. Rp. di Ragusa e primo interprete per la mediazione britannica con li due Imperii Romano et Ottomano l'anno 1718 in campo Pasciaroviza a di 6. Maggio – ma 4^a; Catalogo dei libri rari, manoscritti e membranacei, appartenenti alla biblioteca relitta da D.n Luca Pavlovic, Ragusa, 1889, 1.*

ARCHIVAL SOURCES

- Knjižnica dubrovačkog dominikanskog samostana
Memorie Cronologico – Storiche delle Chiese e Conventi della Ragusina Congregazione di San Domenico Dall'Anno 1750. in poi Del padre Bacciliere fra Agostino Giurgevich Dello Stesso Ordine parte prima 1864, 36–IV–17, 15.
- (RKP 34–IX–9/5) / inv. br. 20113.
- (RKP 34–IX–10) / inv. br. 20105.
- (RKP 34–XII–5) / inv. br. 20103.
- (RKP 34–IX–11) / inv. br. 20106.
- (RKP 34–IX–12) / inv. br. 20107.

SUMMARY

Dominican Friar Serafin Marija Crijević as Baroque Collagist and Draughtsman

Dominican friar from Dubrovnik Serafin Marija Crijević (Serafin Maria Cerva; 4 September 1686 – 24 June 1759) has thus far been known as biographer and historiographer. Findings presented in the paper extend the limits of his versatile activity to the field of visual arts, namely heraldry, book illumination, drawing and collage. His manuscripts are preserved in the library of the Dominican convent in Dubrovnik. The manuscript *DE REBUS GESTIS BEATAE OSANNAE À CATHARO...* includes two drawings of Blessed Osanna and the title page with three initials, which can be identified as works by Serafin Marija Crijević. The initials are modelled after a 16th-century manuscript (MS 92) executed by Vinko Markov from Dubrovnik. Crijević's creativity can be noted especially in two albums of images of a hundred and fifty Dominican saints and blessed (*VIGINTI supra CENTUM Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilium Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digestae IMMAGINES...*), an impressive collection of drawings and images of members of the Dominican order originating from contemporary and earlier German, Italian, French and Spanish publications or drawn by Crijević himself. The form of these two small "encyclopaedias" of Dominican iconography was determined by high-quality coloured French prints of Dominican saints and blessed, more precisely the group of sixteen prints produced by the French painter and graphic artist Henri Bonnart (Paris, 1642 – Paris, 1711) and his son Jean-Baptiste Henri Bonnart (Paris, 1678 – Paris, 1726). The acquisition of this series of prints can be associated to Dominican diplomatic connections with French artistic circles, since Crijević himself went on diplomatic missions. Serafin Marija Crijević made a significant contribution to Ragusan intellectual circles of his time, which can now be assessed also through the prism of visual arts. As a versatile intellectual figure of the Baroque period, Crijević was also active as draughtsman, painter, book illuminator, copyist, heraldry scholar and collagist.

Dr. sc. VINICIJE B. LUPIS diplomirao je 1992. na studiju povijesti i arheologije na Sveučilištu u Zadru, a drugi je put, također u Zadru, diplomirao 1995. na studiju povijesti i teorije umjetnosti. Magistrirao je 1998., a doktorirao 2004. u Zadru. Radi u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, a od 2008. voditelj je Područnog centra Dubrovnik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. U svojim istraživanjima bavi se sakralnom baštinom, povijesti i povijesti umjetnosti dubrovačkog kraja i Boke kotorske.

VINICIJE B. LUPIS, PhD graduated in 1992 the double-major program in history and archeology at the University of Zadar. For the second time, he graduated in 1995 in the field of history and theory of art, also in Zadar. He received his MSc in 1998, and his PhD in 2004 from the University of Zadar. He works at the Institute of Social Sciences Ivo Pilar, and from 2008 he is the head of the Institute of Social Sciences Ivo Pilar Regional Center in Dubrovnik. His research focuses on religious heritage, history and art history of the Dubrovnik region and the Bay of Kotor.